

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نخبگان سیاسی پساانقلاب

تحلیل طبقاتی چرخش نخبگان در ایران

تکاورنده

علی ساعی

دانشیار جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه تربیت مدرس

۱۴۰۰

- سرشناسه: ساعی، علی، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور: نخبگان سیاسی پس‌انقلاب: تحلیل طبقاتی چرخش نخبگان در ایران / نگارنده علی ساعی.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۳۳۵ ص.: جدول.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۳۴-۲۶-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
عنوان دیگر: تحلیل طبقاتی چرخش نخبگان در ایران.
موضوع: نخبگان -- ایران -- تاریخ -- ۱۳۵۷ - ۱۹۷۹ - Iran -- History -- Elite
موضوع: دولت -- ایران -- قرن ۱۴. State, The -- Iran -- 20th century
موضوع: قدرت (علوم اجتماعی) -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴. Power (Social sciences) -- Iran -- History -- 20th century
موضوع: نخبگان -- ایران -- فعالیت‌های سیاسی. Elite -- Political activity -- Iran
موضوع: ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۴. Iran -- Politics and government -- 20th century
شناسه افزوده: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.
رده بندی کنگره: HD7V۰ / ۲
رده بندی دیویی: ۵۰۰.۹۵۵۳۰۵
شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۸۵۸۲۰
وضعیت رکورد: فیبا
-
- نگارنده و پژوهشگر: علی ساعی
طراح جلد: ترنج
صفحه آرای: سمیه زهانی، محمدرضا مظاهری کلهرودی
تاریخ انتشار: ۱۴۰۰
شمارگان: ۳۰۰
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۰۳۴-۲۶-۴
ناشر: انتشارات دانشگاه تربیت مدرس با همکاری پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی
نوبت چاپ: اول
کارشناس اجرایی: لیلا نجفی زمان
ناظر چاپ: مصطفی جانجانی
لیتوگرافی: ایران گرافیک
چاپ و صحافی: فشقایی
مرکز پخش: قاطع بزرگراه‌های آل‌احمد و دکتر چمران، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، صندوق پستی: ۳۶۸-۱۴۱۱۵
تلفن: ۸۲۸۸۳۰۹۶
دورنگار: ۸۲۸۸۳۰۳۲
آدرس اینترنتی فروش: pub.Modares.ac.ir
بها: ۶۰۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۵
فصل اول مسئله پژوهش.....	۱
فصل دوم ادبیات تجربی و نظری.....	۵
دستگاه نظری پژوهش.....	۱۶
فصل سوم چارچوب روش شناختی.....	۱۹
تعریف عملیاتی مفاهیم.....	۱۹
روش تجربه.....	۲۲
اعتبار و پایایی.....	۲۵
فصل چهارم تحلیل تجربی.....	۲۷
تحلیل توصیفی درون دولتی.....	۲۷
دولت موقت.....	۲۸
ترکیب ساختار نهادی دولت موقت.....	۲۹
پایگاه اجتماعی نخبگان دولت موقت.....	۲۹
تراکم نخبگان قدرت.....	۴۶
دولت اول.....	۴۹
ترکیب ساختار نهادی دولت اول.....	۴۹
پایگاه اجتماعی نخبگان دولت اول.....	۵۱
تراکم نخبگان قدرت.....	۶۱

۶۴	دولت دوم
۶۴	ترکیب ساختارنهادی دولت دوم
۶۶	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت دوم
۷۵	تراکم نخبگان قدرت
۷۷	دولت موقت محمد رضا مهدوی کنی
۸۱	دولت سوم
۸۱	ترکیب ساختارنهادی دولت سوم
۸۳	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت سوم
۹۷	تراکم نخبگان قدرت
۱۰۰	دولت چهارم
۱۰۱	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت چهارم
۱۱۴	تراکم نخبگان قدرت
۱۱۶	دولت پنجم
۱۱۶	ترکیب ساختارنهادی دولت پنجم
۱۱۷	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت پنجم
۱۲۹	تراکم نخبگان قدرت
۱۳۲	دولت ششم
۱۳۲	ترکیب ساختارنهادی دولت ششم
۱۳۳	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت ششم
۱۴۵	تراکم نخبگان قدرت
۱۴۸	دولت هفتم
۱۴۸	ترکیب ساختارنهادی دولت هفتم
۱۴۹	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت هفتم
۱۶۶	دولت هشتم
۱۶۶	ترکیب ساختارنهادی دولت هشتم

۱۶۷	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت هشتم
۱۷۹	تراکم نخبگان قدرت
۱۸۲	دولت نهم
۱۸۲	ترکیب ساختارنهادی دولت نهم
۱۸۳	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت نهم
۲۰۲	تراکم نخبگان قدرت
۲۰۵	دولت دهم
۲۰۵	ترکیب ساختارنهادی دولت دهم
۲۰۶	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت دهم
۲۲۱	تراکم نخبگان قدرت
۲۲۴	دولت یازدهم
۲۲۴	ترکیب ساختارنهادی دولت یازدهم
۲۲۵	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت یازدهم
۲۳۹	تراکم نخبگان قدرت
۲۴۲	دولت دوازدهم
۲۴۲	ترکیب ساختارنهادی دولت دوازدهم
۲۴۳	پایگاه اجتماعی نخبگان دولت دوازدهم
۲۵۹	تراکم نخبگان قدرت
۲۶۱	تحلیل تطبیقی
۲۶۱	پایگاه اجتماعی نخبگان قدرت
۲۷۹	تراکم نخبگان قدرت
۲۸۳	تحلیل علی توزیع قدرت
۲۹۵	نتیجه گیری
۳۰۱	منابع

پیشگفتار

در این کتاب در باب تراکم قدرت در گروه محدودی از نخبگان سیاسی ایران با رویکرد طبقه محور^۱ داوری تجربی نقادانه ارائه شده است. دلالت مصداقی نخبگان سیاسی، رئیس جمهور، نخست وزیر و وزیران کابینه دولت موقت مهدی بازرگان تا دولت دوازدهم بعد از انقلاب ۱۳۵۷ ایران است. در این نوشتار ابتدا مسئله پژوهش با عنوان «تراکم قدرت در ایران» فرموله شده است. در ادامه برای تبیین ثوریک مسئله تراکم قدرت، دستگاه نظری پژوهش حاضر بر مبنای دوشروط علی طبقه اجتماعی نخبگان سیاسی و تجربه مناصب دولتی دارای قدرت بر ساخته شده است. این پژوهش به لحاظ روش شناسی بر تحلیل ترکیبی^۲ استوار است که در اینجا این رویکرد ترکیبی از تحلیل متغیر محور و مورد محور است. بعد متغیر محور پژوهش حاضر ماهیت تطبیقی دارد. تحلیل مورد محور پژوهش ناظر بر رابطه مجموعه‌ای است که در اینجا تمرکز بر تحلیل روابط مجموعه‌ای شده است. در سطح تحلیل علی مورد محور، از علیت همبندی^۳ استفاده شده است.

در خصوص ضرورت پژوهش در باب نخبگان سیاسی باید گفت در اینجا موضوع محوری چرخش نخبگان قدرت است. اساسا چرخش آزادانه نخبگان قدرت به آزاد شدن انرژی‌های انباشته شده در حوزه جامعه منجر می‌شود و به نوبت، توازن اجتماعی ایجاد می‌شود. اگر در چرخش نخبگان حکومتی، اختلال رخ دهد، توازن چرخه قدرت میان جامعه و دولت نامتوازن می‌شود و دولت به سمت میدان اقتدارگرایی حرکت می‌کند. در این صورت، به تدریج دینامیزم اقتدارگرایی رژیم حاکم را توسط نیروی‌های رادیکال به سمت فروپاشی حرکت می‌دهد. بنابراین پژوهش علمی در باب نخبگان سیاسی و مکانیزم دستیابی و ماندگاری آنان در حلقه قدرت به لحاظ پیامدهای سیاسی-اجتماعی آن توجیه‌پذیر است.

این کتاب بخشی از پژوهش نگارنده با عنوان تحلیل جلمه‌شناختی گردش نخبگان قدرت در ایران بعد از انقلاب ۱۳۵۷ است. بخش دیگر این پژوهش در کتاب با عنوان «چرخش نخبگان قدرت در ایران (۱۳۵۷-۱۳۹۸)»^۴ منتشر شده است. تفاوت این متن با محتوای کتاب چرخش نخبگان قدرت در ایران آن است که در نوشتار حاضر

۱ در متن حاضر این رویکرد بر منابع نهفته در طبقه اجتماعی و پایگاه‌های حرفه‌ای نخبگان سیاسی استوار است نه منازعات طبقاتی.

2. Configurational analysis

3. Conjunctural causation

تراکم نخبگان سیاسی ایران با رویکرد طبقه محور مطالعه شده است. علاوه بر آن فرایند دستیابی نخبگان به قدرت سیاسی از مسیر تجربه موقعیت‌های دارای قدرت سیاسی و نظامی مطالعه شده است. در صورتی که کتاب چرخش نخبگان قدرت در ایران به لحاظ نظری بر رویکرد ترکیبی^۱ استوار است که در آن منابع ساختاری و عاملیتی حضور همزمان دارند. در این کتاب چرخش نخبگان قدرت یا تراکم نخبگان در ساختار سیاسی از طریق منابع ساختاری مانند قواعد بازی در میدان سیاسی، قانون اساسی و نظام انتخابات و ساختار شبکه روابط اجتماعی نخبگان قدرت در ترکیب با کیفیت عاملیت کنشگران سیاسی و اجتماعی تحلیل شده است.

این کتاب با سرمایه گذاری مشترک دانشگاه تربیت مدرس و پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی منتشر شده است. در اینجا لازم می‌دانم از دکتر یعقوب فتح‌اللهی، استاد و معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه تربیت مدرس بابت حمایت‌های بی دریغ شان از این پژوهش و انتشار آن قدردانی کنم. حمایت‌ها و نظرات عالمانه دکتر عباسعلی روحانی، استاد و رئیس پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی در همه مراحل انجام این پژوهش و حمایت‌های دکتر احمد قلی‌زاده، رئیس جدید پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، از ادامه فرایند این پژوهش و انتشار آن شایسته قدردانی است. از داورهای نقادانه همراه با کامنت‌های عالمانه دکتر محمد سالار کسرامی، دانشیار پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، بهره‌مند بودم. زحمات ایشان را پاس می‌دارم. دکترامیر عظیمی، استادیار و معاون پژوهشی پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، وزن سنگینی در فرایند این پژوهش و نیز فراهم‌سازی چاپ آن داشتند. خانم سارا حسن پور، جامعه‌شناس سیاسی، و خانم مرضیه ابوذری، جامعه‌شناس سیاسی، علاوه بر همکاری در فرایند پژوهش، کامنت‌های ارزشمندی بر این کار داشتند. آقای سید سالار کاشانی، جامعه‌شناس سیاسی، و آقای مهدی غلامزاده، جامعه‌شناس، همکاری خوبی در فرایند پژوهش داشتند. دکترسید نجم‌الدین امیر شاه کرمی، مدیر انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، خانم آتوما فروهی، معاون انتشارات دانشگاه، آقای مصطفی جاتجانی، خانم لیلا نجفی زمان. خانم سمیه زهانی و فاطمه طالبی، کارشناسان فنی انتشارات که کار چاپ و نشر این اثر را به عهده گرفتند. نگارنده قدردان زحمات این عزیزان است. دکتر کامران ربیعی، استادیار دانشگاه تربیت مدرس، Zep Kalb دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه آکسفورد، دکتر علی رضا ذاکری، استادیار دانشگاه تربیت مدرس، با کامنت‌های ارزشمندشان نویسنده را کمک کردند. سپاسگزار آنان هستم.

علی ساعی

بهار ۱۴۰۰

Email: saeia@Modares. ac. ir